

NATSIONAALSE TULU JAOTUS JA TÖÖLISKLASSI RELATIIVNE VAESUMINE KODANLIKUS EESTIS

G. Rekker

Kodanliku Eesti kodanlus ja kodanlikud majandusteadlased püüdsid varjata kapitali ja töö vaheliste suhete olemust. Püüd varjata tõe töötava rahva eest, kartus töölisklassi revolutsioonilise jõu ees sundis kapitaliste ja nende esindajaid hoolikalt maskeerima kapitalistlike eksploateerimissuhete «medali» kaht külge — rikkuse akumulereerumist valitseva klassi, kodanluse poolel ning vaesuse kasvu töötava rahva poolel. Antud eesmärki teenis ka natsionaalse tulu käsitus ja arvutamise metoodika kodanlikus Eestis.

Natsionaalse tulu probleem kodanlikus Eestis, võrreldes teiste kapitalistlike riikidega, oli vähem uuritud. Natsionaalse tulu mõningaid küsimusi käsitlesid kodanlikud majandusteadlased E. Poom, J. Janusson ja A. Horm.¹ Ulatuslikumaks tööks sellel alal tuleb pidada A. Hormi tööd, mis kõrvuti natsionaalse tuluga vaatleb ka elatusstandardit. Kodanliku Eesti majandusteadlased käsitlesid natsionaalset tulu peamiselt kapitalistlike suurriikide majandusteadlaste J. Keynes'i I. Fischer'i ja C. Clark'i «teooriate» valgusel.² Nagu C. Clark määratles ka A. Horm natsionaalset tulu kui hüvede ja teenuste juurdevoolu teatud ajavahemikul, väljendatuna «rahaväärtuses».³

A. Hormi poolt⁴ aastate 1928—1930 andmete alusel arvatud natsionaalne tulu võrdus 482 miljoni krooniga.⁵ Natsionaalse tulu arvutamisel kasutas autor kodanluse apologetidele omast võtet — kõikide isikute netotulude liitmist. Sellega püüdis ta varjata natsionaalse tulu sisu, kaitsta kapitalistliku palgaorjuse aluseid. Autor

¹ Vt. E. Poom, Eesti majanduselu 1932, Tartu 1933; J. Janusson, Eesti majanduslik areng, Tallinn 1932; A. Horm, Eesti elatusstandard, Tartu 1940.

² Дж. М. Кейнс, Общая теория занятости, процента и денег, Москва, 1948; I. Fischer, Elementary Principles of Economics, New York 1919; C. Clark, National Income and Outlay, London 1938, lk. 5.

³ Vt. C. Clark, op. cit.

⁴ A. Hormi arvestus põhineb J. Janussoni viidatud töö andmetel, milledele ta liidab tulu kaubanduslikust tegevusest, tulu intellektuaalselt ja ühiskondlikult alalt, teenused — 111 miljoni krooni suuruses.

⁵ A. Horm, op. cit., lk. 18.

tuli järeldusele, et natsionaalse tulu väiksusest on tingitud rahva vaesus. Ta kirjutas: «Eesti on vaene, kuna ta vähe toodab. Ta toodab aga vähe, kuna hüviste minev (s. o. müük — G. R.) on piiratud. Minev aga on piiratud, kuna rahvas on vaene.»⁶ Tegelikult natsionaalse tulu arvutamise statistiline meetod, mille järgi liideti hüved ja teenused, varjas asjaolu, et kapitalistide rikkuse akumulatsiooni allikaks oli töötava rahva hulkade ekspluateerimine ja paljaks riisumine, s. o. varjas natsionaalse tulu sisu. Kõlavad fraasid «rahva vaesusest» teenisid valitsevate klasside huve, sest viimased olid huvitatud palgatöö ekspluateerimise varjamisest. Püüti näidata, et eesti rahvas, nii töötav rahvas kui ka kapitalistid, olid vaesed ning selle tõttu pole Eestis klassidevaheliseks antagonismiks pinda. Rahvusvaheliselt oli kodanliku Eesti natsionaalne tulu ühe elaniku kohta maailmas riikide järjestuses 23. kohal.⁷

Natsionaalse tulu jaotust kodanlikud majandusteadlased ei näidanud. See on ka arusaadav, sest kodanlus ja kodanlikud majandusteadlased ei olnud huvitatud ebavõrdsuse näitamisest riigis, kus «kõik rahvas pidi olema vaene».

Natsionaalse tulu analüüs kodanliku statistika andmete korrigeerimise alusel võimaldab paljastada kodanluse ja tema esindajate katseid tööliklassi tegeliku olukorra varjamisel ning koos sellega näidata eesti tööliklassi elutaseme liikumise tendentsi kodanliku korra ajal.

Selle küsimuse analüüs lubab selgitada mõningaid tööliklassi olukorda määravaid tegureid kodanlikus Eestis.

Tabel 1⁸

Monopolistlike liitude — aktsiaseltside ja osäühingute kapitalide kasv
kodanlikus Eestis aastatel 1927—1937

Aasta	Asutatud	Kapitali suurendatud	Kapitali likvideeritud	Kapitali vähendatud	Juurdekasv
1927—1928	605	195	160	155	485
1929—1933	655	341	428	145	423
1934—1937	1368	722	135	169	1786
Üldse	2628	1258	723	469	2694

⁶ A. Horm, op. cit., lk. 39.

⁷ Vt. C. Clark, Internationaler Vergleich der Volkseinkommen. Weltwirtschaftliches Archiv, Januar 1938, lk. 51—76. (Kodanliku Eesti natsionaalne tulu ühe elaniku kohta põhineb aastate 1925—1934 keskmisel näitajal. Arvutus on dollarites Ameerika hindade alusel; Eesti kroon võrdub 0,268 dollariga. C. Clark on kodanliku Eesti natsionaalse tulu absoluutsuuruseks võtnud Dresdeni Panga hinnangu — 95 miljonit dollarit.)

⁸ Eesti Statistika, Tallinn 1939, lk. 281.

Milles väljendus siis eesti töölisklassi relatiivne vaesumine?

Kapitalistide rikastumist peegeldas ilmekalt monopolistlike liitude kapitalide kasv kodanlikus Eestis.

Toodud andmed (tabelis 1) näitavad, et aastatel 1927—1937 võrdus aktsiaseltside ja osaühingute kapitali «puhas juurdekasv» ligi 3 miljoni krooniga. Ajavahemikul 1934—1937 kasvasid monopolistlike liitude kapitalid ligi 3,8 korda kiirema tempoga kui aastatel 1927—1928. Viimasel perioodil ületas kapitali aastase juurdekasvu tempo baasiperioodi üle 3 korra ning ajavahemikul 1929—1933 üle nelja korra. Monopolistliku kapitali kasv jätkus ka edaspidi. Üksnes 1940. aasta jaanuarist kuni märtsini kasvasid monopolistlike ühenduste kapitalid («puhas juurdekasv») 655 000 krooni⁹ võrra ehk 1,5 korda kiiremini kui kogu 1929. aasta vältel. Seega toimus monopolistlike ühenduste kapitali kasv kiires tempos 1930.—1933. aasta majanduskriisi järgsel perioodil, mil kodanliku Eesti majandus oli agraar-tooraineripatsina allutatud fašistliku Saksamaa sõjamajanduse huvidele. Monopolistliku kapitali kasv, mis toimus eriti kiires tempos fašistliku diktatuuri perioodil, oli seotud ka väliskapitali mahutustega. Seejuures on iseloomulik see asjaolu, et väliskapitali investeringute aluseks oli oluliselt eesti töölisklassi paljaksriisumine maksude abil riigi poolt ning ekspluateerimisest kapitaliseeritav lisaväärtuse üks osa. Aktsiaseltside «eestistamine», s. o. aktsiaseltside juhatusse eesti kodakondsusest isikute sisseviimine ei vähendanud kodanliku Eesti majanduse sõltuvust väliskapitalist. Majanduse juhtpositsioonid jäid endiselt väliskapitali kätte. Aktsiaseltside «eestistamine» vaid tugevdas riigi allutatavust väliskapitalile, tugevdas monopolistlikku riigikapitalismi kodanlikus Eestis.

Monopolistliku kapitali kasv peegeldas kodanluse rikastumist. Palgatöölise ekspluateerimine kapitalistide poolt «vaeses» riigis teenis viimaste kasumitaotlusi ja kindlustas kasumite kasvu.

Balti Püvyilla Ketramise ja Kudumise Vabriku aktsiaselts sai 1932. aastal 20 130,26 krooni puhaskasumit.¹⁰

Riigi tulud riiklikest ettevõtetest ja varandustest suurenesid 21,8 miljonilt kroonilt 1932/33. aastal 35,5 miljonile kroonile 1939/40. aastaks.¹¹

A/S-i «Esimene Eesti Põlevkivitööstus» kasumid kasvasid 1922. aastast kuni 1939. aastani rohkem kui 10-kordseks.¹²

A/S Puhk ja Pojad said peale rukkimonopoli kehtestamist rukki kokkuostust ja realiseerimisest ligi 5 miljonit krooni tulu.¹³

⁹ ORKA, F 969, N 1, T 487, l. 21—34.

¹⁰ 15 aastat Eesti tööstust, kaubandust, Tallinn 1933, lk. 42.

¹¹ Eesti entsüklopeedia täiendusköide, lk. 266.

¹² A/S Esimene Eesti Põlevkivitööstus endine Riigi Põlevkivitööstus 1918—1938, Tallinnas 1938, lk. 116.

¹³ Vt. «Rahva Hääl» nr. 18, 10. juulil 1940.

ETK kasum kasvas 17 000 kroonilt 1920. aastal 681 000 kroonile 1936. aastaks, s. o. ligi 14-kordseks.¹⁴

A/S «Laferme'i» (prantsuse kapital) kasumid kasvasid 3,8 miljonilt kroonilt 1929. aastal 4,2 miljonile kroonile 1939. aastaks.¹⁵

Riigi Statistika Büroo andmeil oli 1936. aastal isikuid, kes «teenisid» aastas üle 10 000 krooni, 511.

Kogu võim oli Eestis koondunud väliskapitali finantsoligarhia kätte, kes kodanluse väikese kliki — Pätsi, Laidoneri, Jürima jt. kaudu kindlustas endale soodsad tingimused looduslike ressursside kasutamiseks ning valdamiseks ja palgatöölise ekspluateerimiseks.

Statistika andmed näitavad pankade valitsemisõiguste pidevat suurenemist, maa majanduse allutamist välismaiste monopolide kasumeid taotlevatele huvidele. See on ka arusaadav, sest imperiaalsi ja kapitalismi üldkriisi perioodil finantsoligarhia võim tugevneb ning mässib väikeriigid finantsilistesse ja diplomaatilistesse võrkudesse.

Pank G. Scheel & Ko, olles saksa ja inglise finantskapitali esindaja, kontrollis metalli-, tselluloosi-, põlevkivi- ning paberitööstust ja kaubandust.¹⁶ Tartu Pank kuulus inglise kapitalile ja valdas osa rahvamajanduse juhtpositsioonidest, kontrollides väliskaubandust, eriti metsakaubandust. Pangad G. Scheel & Ko ja Tartu Pank olid saksa ja inglise kapitali esindajad¹⁷ ning kontrollisid kogu kodanliku Eesti majandust.

A/S pankade (1940. a. mais oli neid arvuliselt 15) puhaskasum suurenes 519 000 kroonilt 1935. aastal 1 002 000 kroonile 1938. aastaks. Tähtsamate ühispankade puhaskasum kasvas 1936. aastast kuni 1938. aastani 209 000 krooni võrra; riiklike pankade osas kasvas Pikalaenu Panga puhaskasum perioodil 1934—1939 ligi 300 000 krooni võrra; Eesti Panga puhaskasum kasvas 548 000 kroonilt 1934. aastal 696 000 kroonile 1938. aastaks.¹⁸

Kapitalistide kasumite kasvu peegeldab ilmekalt kasuminormi liikumine kodanliku diktatuuri aastail. (Vt. tabel 2.)

Kasuminormi kasv peegeldas kapitalistide kasumite kasvu, kapitalistide rikastumist. Seejuures oli rikkuse akumulatsiooni iseärasus selles, et osa tööliste poolt loodud lisaväärtusest läks välismaiste monopolistide krukutesse.

Välismaised monopolid, ekspluateerides kodanliku Eesti majandust ja odavat tööjõudu, kindlustasid oma kasumite pideva kasvu. Ainult aastate 1928—1932 kestel oleksid väliskapitali (35 ettevõtte) tulud kodanlike statistikute teoreetiliste arvestuste järgi

¹⁴ Eesti arvudes 1920—1935, Tallinn 1937, lk. 239.

¹⁵ ORKA, F 969, N 1, T 1106, l. 139 ja 198.

¹⁶ Vt. ORKA, F 969, N 1, T 556, l. 154; Eesti entsüklopeedia VII, lk. 593.

¹⁷ Eesti entsüklopeedia VIII, lk. 1250.

¹⁸ Eesti Majandus, Tallinn 1939, lk. 130, 133; Eesti Statistika, Tallinn 1940, lk. 316; Konjunktuur, Tallinn 1935; lk. 334; Konjunktuur, Tallinn 1940, lk. 302.

Kasuminorm kodanliku Eesti suurtööstuses (ilma ehitustööstuseta) •

Kodanliku perioodi aastad	Toodangu väärtus	Lisaväärtuse mass	Avanseeri- tud kapital (lahter 2 — 3)	Kasuminorm (lahter 3:4 × 100)	1924 = 100
1	2	3	4	5	6
miljonites kroonides					
1924	82,6	16,2	66,4	22,4	100
1929	119,0	31,1	87,9	35,4	158
1938	174,9	53,4	121,5	43,9	196

kuulunud maksustamisele tulumaksu näol 2 076 500 krooni eest.²⁰ Osa väliskapitali ettevõtteid varjas oma kasumeid sel teel, et arvas maha %%% oma välismaal asuvatele ettevõtetele näilise võla-summa näol.²¹ Ametlike andmete alusel olid 1930. a. säärasteks ettevõteteks alljärgnevas tabelis esitatud.

Tabel 3²²

Väliskapitali poolt varjatud kasumid 1930. aastal

Jrk. nr.	Ettevõtte nimetus	Varjatud summa kroonides
1.	O/U Raf. Haarla (soome kapital)	2 867
2.	A/S Vennad Popov (läti)	3 042
3.	A/S Eesti AGA (rootsi kapital)	7 714
4.	A/S Vennad Kimberg (läti)	10 000
5.	Kreenholmi Pauvillasaaduste Manufaktuur (Knoop Co-le Oslos)	21 480
6.	A/S Siegel (saksa kapital)	26 248
7.	Singer Saving Madrike Company (New York)	91 860
8.	A. Le Coq (Londoni A. Le Coq'ile)	208 098
9.	The British Overseas Bank	311 820
10.	G. Scheel ja Ko (Londoni Baltic Trust Co-le)	346 008
Kokku		1 029 137

¹⁹ Koostamiseks kasutatud: Eesti Majandus, Tallinn 1936, lk. 65, 66; Eesti arvudes 1920—1935, Tallinn 1937, lk. 119; Konjunktuur, Tallinn 1939, lk. 553 ja 554; J. Janusson, op. cit., lk. 34 ja 37; K. Kask, Tööstustöölise majanduslikust olukorrast kodanlikus Eestis, Tallinn 1957, lk. 60 ja 64.

Lisaväärtuse massi arvutamiseks on lahutatud toodangu väärtusest tarvitatud materjalide, kütuse, elektrienergia väärtus ja amortisatsioon ning töölis-tele väljamakstud aastane palgasumma.

²⁰ Vt. ORKA, F 969, N 1, T 144, l. 149.

²¹ Vt. sealsamas.

²² ORKA, F 969, N 1, T 144, l. 153.

Toodud andmetest (tabel 3) näeme, et kasumid koondusid peamiselt inglise ja saksa kapitali kätte, kellede erikaal ka kasumite varjamisel oli määrav. Tuleb arvestada, et osa läti, soome ning rootsi firmasid oli tihedalt seotud saksa ja inglise kapitaliga vastavate riikide filiaalide kaudu nimetatud siseriikides. See kinnitab järjekordselt, et rahvamajanduse juhtpositsioonid Eestis olid Saksa ja Inglise monopolistide käes.

Väliskapital, kontrollides kodanliku Eesti majandust, sai kasumeid nii orjastavate laenude andmisega kui ka tootliku kapitali realiseerimisega. 1939. aastal võlgnesid ainult nn. riigiettevõtted Saksamaale, Inglismaale, Rootsile ja Soomele jm. seadmete eest üle 1,6 miljoni krooni.²³ Kodanliku Eesti riigivõlad ulatusid kodanliku diktatuuri lõpuaastail ligi 150-le miljonile kroonile.²⁴ Seejuures olid riigi välisvõlad kasvanud 1922. aastast kuni 1939. aastani ligi 90 miljoni krooni võrra, s. o. üle kahe korra. Rõhuva enamiku välisvõlgadest moodustasid «sõjavõlad», mis kodanlus oli teinud töötava rahva võimu kukutamiseks ja kodanliku diktatuuri kehtestamiseks Eestis. Nad moodustasid $\frac{2}{3}$ välisvõlgadest. Seetõttu kontrollisid maa majandust Saksa, Briti, osalt USA ja Rootsi kapitalistid. Rahvamajanduses valitsesid osalt ka säärased monopolid, nagu «Svenska Tändsticks Aktiebolaget», «The Royal Exchange Assurance», «Vickers Limited».²⁵

Tabel 4²⁶

Välismaiste monopolistlike liitude kasumid

Jrk. nr.	Ettevõtte	Aastad	Kasumi suurus kroonides
1.	A/S «Eesti Siid» (rootsi kapital)	1932 1935	12 753 79 791
2.	A/S A. Le Coq (inglise kapital)	1927/28 1936/37	1 247 122 007
3.	A/S A. M. Luther (inglise kapital)	1929 1938	95 650 250 879
4.	A/S «Tuletikumonopol» (rootsi kapital)	1928 1935	179 671 329 039
5.	A/S Tartu Telefonivabrik (saksa ja taani kapital)	1932 1939	326 449 811 676
6.	A/S «Port Kunda» (rootsi ja saksa kapital)	1929 1938	2 068 497 2 209 215

²³ ORKA, F 969, N 1, T 503, l. 23.

²⁴ Eesti Statistika, Tallinn 1939, lk. 327.

²⁵ Vt. ORKA, F 969, N 1, T 185, l. 61—62.

²⁶ ORKA, F 969, N 1, T 1038, l. 68, 83; T 923, l. 40, 125; T 690, l. 194, 221; T 658, l. 10, 147; T 912, l. 50, 76, 113; T 997, l. 30, 39.

Eesti töötava rahva higi ja vaeva arvel tasus kodanlus aastas umbes 4—5 miljonit krooni välisvõlgadena ja protsentidena.²⁷ Asjaolu, et see summa võrdus ligikaudu 5000 aastatöölise palgaga, räägib ilmekalt sellest, millist koormust töölisklass kandis oma turjal. Kõik see näitab, et välismaised monopolid, ekspluaterides eesti töötavat rahvast ja majandust, said aastas kümnete miljonite kroonide ulatuses kasumit.

Seega kodanliku Eesti majanduse sõltuvus, majanduse arendamine odava tooraine ja tööjõu allikana kindlustas välismaistele monopolidele monopolsete kasumite kasvu, väljendas kapitali kätte rikkuse kuhjumise omapära, välismaiste monopolide rikastumist eesti töötava rahva arvel.

Kui seni analüüsisime rikkuse akumulatsiooni kapitalistide kätte, siis nüüd vaatleme töölisklassi elutaseme muutumist kodanliku diktatuuri perioodil Eestis.

Töölisklassi elutingimuste muutumist peegeldab relatiivpalk, mis põhineb tööjõu hinna ja lisaväärtuse vahekorral. «Kapitali kiire kasv on võrdne kasumi kiire kasvuga. Kuid kasum võib ainult siis kiiresti kasvada, kui töö hind, kui relatiivpalk niisama kiiresti väheneb. Relatiivpalk võib langeda isegi siis, kui reaalpalk tõuseb ühes nominaalpalgaga, ühes töö rahalise väärtusega, kui ta aga ei tõuse selsamal määral nagu kasum.»²⁸

Relatiivpalga langust kodanlikus Eestis peegeldas ka lisaväärtuse normi kasv, mis suurenes 1924. aastast kuni 1938. aastani (suurtööstuse andmete põhjal) üle 50%. Sel ajavahemikul kasvas lisaväärtuse mass 37,2 miljoni krooni võrra. Töölise palga kasv aga jäi maha lisaväärtuse massi kasvust.

Tabel 5²⁹

Relatiivpalga dünaamika kodanliku Eesti suurtööstuses

Aasta	Töölise palk (milj. kr.)	Kasvu %	Lisaväärtuse mass (milj. kr.)	Kasvu %	Relatiivpalk (lahter 2:4 × 100)
1	2	3	4	5	6
1924	14,5	100	16,2	100	89
1933	13,6	94	23,6	146	58
1938	32,5	224	53,4	330	61

Toodud andmetest võime järeldada, et relatiivpalgal oli languse tendents. Kui 1924. aastast kuni 1933. aastani töölise palk langes 6%, kasvas kapitalistide kasum 46%. Töölise palga kasv jäi

²⁷ Eesti arvudes 1920—1935, Tallinn 1937, lk. 199.

²⁸ K. M a r x, Palgatöö ja kapital, Tallinn 1951, lk. 40.

²⁹ Tabeli koostamiseks kasutatud: Eesti Statistika, Tallinn 1939, lk. 598; Eesti arvudes 1920—1935, Tallinn 1937, lk. 119; Konjunktuur, 1940, lk. 329; tabeli 2 andmeid.

maha kapitalistide kasumite kasvust. Selle tulemusena langes relatiivpalk $\frac{1}{3}$ võrra. Tõsi küll, aastatel 1933—1938 relatiivpalk kasvas, kuid kapitalistide kasumite kasv ületas tunduvalt tööliste palga kasvu, mis peegeldab töölisklassi olukorra halvenemist. Eesti tööline, võrreldes kapitalistide rikastumisega, sai suhteliselt üha vähem ja vähem. Kuid töölisklassi relatiivpalgaga pole veel ammendatud küsimus töölisklassi relatiivsest vaesumisest kodanlikus Eestis. Selleks on vaja analüüsida ka natsionaalset tulu ja selle jaotamist.

Natsionaalse tulu analüüsiks kasutame kodanliku statistika andmeid teatud korrektuuridega puhastoodangu osas. Tööstuse puhastoodangu väärtus (brutotoodang miinus kasutatud materjalid) haarab kõiki tööstusharusid (ka ehitustööstuse), sealhulgas samuti riiklike ettevõtete toodangu. Riiklike ettevõtete toodang ei haara mittetootmissfääri ega nõua sellepärast täiendavat vähendamist. Puhastoodangust on vaja lahutada amortisatsioon, mis marksistliku natsionaalse tulu arvutamise metodoloogia järgi peab olema lahutatud tööstuse puhastoodangust. Korrigeerimisel saadud tööstuse puhastoodangu summa oli aastate lõikes järgmine:³⁰

1929. a. —	78	miljonit	krooni
1933. a. —	68	„	„
1936. a. —	99	„	„

Põllumajanduse puhastoodangu väärtuse arvutamisel on kasutatud andmeid ka talundite kõrvaltöö kohta. Põllumajanduse puhastoodangusse on haaratud ka riigi majandamisel olevad põllumajanduslikud majandid, põllumajandussaaduste ümbertöötamine ja kalandus. Põllumajanduse puhastoodang kujunes järgmiseks:³¹

1929. a. —	232	miljonit	krooni
1933. a. —	143	„	„
1936. a. —	174	„	„

Transpordi puhastoodangu väärtus haarab auto- ja raudteetranspordi ning laevanduse. Puhastoodangu täpsustamiseks oleme lahutanud raudteetranspordi tulud reisijate veolt (1928/1929. aastal 5,4 milj. krooni, 1932/1933. aastal 3,9 milj. krooni, 1935/1936. aastal 4,6 milj. krooni³²), sest need pole seotud materiaalse tootmissfääri teenindamisega. Pärast amortisatsiooni lahutamist kujunes transpordi puhastoodang järgmiseks:³³

1929. a. —	7,0	miljonit	krooni
1933. a. —	7,0	„	„
1936. a. —	19,0	„	„

³⁰ Koostatud järgmistel andmetel: Konjunktuur, Tallinn 1937, lk. 136.

³¹ Sealsamas.

³² Eesti arvudes 1920—1935, Tallinn 1937, lk. 157.

³³ Konjunktuur, Tallinn 1937, lk. 136; Eesti arvudes 1920—1935, Tallinn 1937, lk. 157.

Kaubanduse puhastoodangu näitaja leidsime baasiperioodil aastate 1928—1932 keskmise ja järgnevatel aastatel põllumajanduse, tööstuse ning transpordi puhastoodangust vastava erikaalu tuletamise kaudu.³⁴ Kaubanduse puhastoodang võrdub ringlemis- kulude selle summa osale, mis väljendab tootmisprotsessi jätku- mise tulemusel ringlemissääris loodud väärtust. Vastavate and- mete puudumise tõttu kaubanduse osas ei ole võimalik antud mee- totid kasutada ning tuleb piirduda kodanliku statistika ja majandusteadlaste poolt avaldatud ja võltsitud näitajatega. See tingib teatud ebatäpsuse. Kodanliku statistika ja majandusteadlaste andmetest tuletatud kaubanduse puhastoodangut kasutame tingi- musi, sest teised andmed kaubanduse puhastoodangu kohta puu- duvad. Kaubanduse puhastoodangust lahutasime amortisatsiooni. Kaubanduse puhastoodang oli järgmine:³⁵

1929. a. — 47 miljonit krooni
 1933. a. — 32   "   "
 1936. a. — 41   "   "

Arvestades toodud andmeid saame natsionaalse tulu kohta järg- mise pildi.

Tabel 6³⁶

Kodanliku Eesti natsionaalne tulu

Rahvamajandusharud	1929. a.	1933. a.	1936. a.
	miljonites kroonides		
Põllumajandus	232	143	174
Tööstus	78	68	99
Kaubandus	47	32	41
Transport	7	7	9
K o k k u (jooksvates hindades)	364	250	323
Protsentides 1929. a. suhtes	100	94	114
Hulgimüügihindade indeks	100	73	78
K o k k u (võrreldavates 1929. a. hindades)	364	342	414
Kodanliku statistika korrigeerimata näitajate alusel (jooksvates hindades)	482	324	408

³⁴ 1929. aastal oli kaubanduse puhastoodang 15% põllumajanduse, tööstuse ning transpordi puhastoodangu kogusummast; antud erikaalu (15%) tuletasime ka järgnevatel aastatel ja lahutasime täiendavalt amortisatsiooni.

³⁵ A. H o r m, op. cit., lk. 18.

³⁶ Koostatud eelnevate andmete alusel; hulgimüügihindade osas: Eesti Sta- tistika, Tallinn 1939, lk. 284.

Tabel näitab:

1) et natsionaalne tulu muutus sõltuvalt kapitalistliku taastootmise tsüklilisest iseloomust (natsionaalne tulu vähenes kriisiperioodil, kriisijärgsel [alates 1933. aasta lõpust] perioodil tootmise elavnemisega sõjalis-inflatsioonilise konjunktuuri mõjul aga kasvas, ületades baasiaasta taseme 14% võrra);

2) et kõige suurem erikaal natsionaalses tulus oli põllumajandusel, mis on iseloomulik agraarriikidele, nagu seda oli ka kodanlik Eesti;

3) et kodanlik statistika tootmise roiskuva tendentsi varjamise eesmärgil püüdis võltsida puhastoodangu näitajaid ning koos sellega suurendada natsionaalset tulu.

Pärast seda kui natsionaalne tulu on toodetud, läheb ta jaotamisele kapitalistliku ühiskonna klasside — tööliste, talupoegade ning kapitalistide ja suurmaaomanike vahel. Kodanliku Eesti majandusteadlased ei toonud andmeid natsionaalse tulu jaotamise kohta. Kodanlikud majandusteadlased püüdsid igati varjata natsionaalse tulu tegelikku jaotust kodanlikus Eestis.

On teada, et natsionaalse tulu loomise allikas kapitalismi ajal on palgatöölise töö, tehnilise intelligenti töö, kes töötavad materiaalses tootmissfääris, ning väiketootjate töö. Seega luuakse natsionaalne tulu kõigi ühiskonna liikmete tööga, kes töötavad materiaalses tootmissfääris. Seoses sellega, et kodanlikus Eestis, nagu teisteski kapitalistlikes maades, eksisteeris eraomand tootmisvahenditele ja palgatöölise ekspluateerimine, jagunes natsionaalne tulu kaheks antagonistlikuks osaks: a) üks osa kujutas endast materiaalses tootmissfääris rakendatud palgatöölise palku; b) teine osa kujutas endast kapitalistide poolt omastatavat lisaväärtust. Seega jaguneb natsionaalne tulu: v pluss m, — muutuvkapital pluss lisaväärtus.

Võttes arvesse arvutatud natsionaalse tulu ja töötajate, väiketootjate osa selles, kujuneb natsionaalse tulu esialgne jaotus selliseks, nagu näitab tabel 7.

Töötava rahva osa natsionaalses tulus ulatus 1929. aastal 33,5%-le ja 1936. aastal 30,6%-le. Kui töötava rahva tulud antud aastate kestel vähenesid 2,9%, siis kapitalistide osa natsionaalses tulus kasvas ligi 70%-le. See peegeldab tööliklassi relatiivset vaesumist. See näitab ühtlasi, et natsionaalsest tulust lõviosa kuulus ekspluataatorlikele ja parasiitlikele klassidele. Natsionaalne tulu elaniku kohta kasvas 331-lt kroonilt 1929. aastal 376-le kroonile 1936. aastaks.

Nii kodanlikule Eestile kui ka teistele kapitalistlikele riikidele oli iseloomulik natsionaalse tulu aeglane kasvutempo. Kui kodanliku Eesti natsionaalne tulu aastatel 1929—1936 kasvas 14%, siis NSV Liidus kasvas natsionaalne tulu aastatel 1929—1937 ligi neljakordseks.³⁸ See näitab, et sotsialistlikus süsteemis on toot-

³⁸ NSV Liidu rahvamajandus. Statistiline kogumik, Tallinn 1956, lk. 36.

Kodanliku Eesti natsionaalse tulu esialgne jaotus

	1929. aastal miljonites kroonides	%-des natsionaal- sest tulust	1936. aastal miljonites kroonides	%-des natsionaal- sest tulust
A. Materiaalses tootmissfääris tööliste ja teenistujate palgasumma (kaasa arvatud põllutöölised)	74,7	20,5	82,4	19,9
B. Väiketootjate tulud	47,3	13,0	44,4	10,7
K o k k u	122,0	33,5	126,8	30,6
C. Kapitalistlike ettevõtete tulud (kasum, maarent, %%, kõrgemate ametnike tulud)	242,0	66,5	287,2	69,4
D. Kogu natsionaalne tulu (võrreldavates 1929. a. hindades)	364,0	100,0	414,0	100,0
E. Natsionaalne tulu elaniku kohta kroonides võrreldavates 1929. a. hindades)	331		376	
F. Natsionaalse tulu kasv elaniku kohta (%-des)	100		114	

mise lakkamatu arengu baasil loodud kõik võimalused töötajate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste igakülgseks rahuldamiseks.

Natsionaalse tulu kasvu teguriteks on olemasolevate ressurside ratsionaalne kasutamine ja töötootlikkuse tõus. Kapitalistlikus ühiskonnas piirab kapitalistliku tootmisviisi antagonistlik iseloom nende tegurite kasutamise ulatust. Selle iseloomulikuks jooneks on alaline tööpuudus ja ettevõtete alakoormus, mis esinesid kodanliku Eesti majanduses krooniliselt.

Natsionaalne tulu kasvas kodanlikus Eestis peamiselt palgatööliste «seotuse» kasvu baasil, osalt ka töötootlikkuse tõusu alusel — äärmiselt vastuolulise arengu tulemusena. Töötootlikkuse madalat kasvutempot väljendas ka natsionaalse tulu aeglane kasv ning kriisiperioodil (1930—1933) natsionaalse tulu vähenemine. Toodangu juurdekäsk saavutati osalt tootmise ekstensiivsete mee-

³⁷ Koostamiseks kasutatud: Eesti Statistika, Tallinn 1939, lk. 598; Konjunktuur, Tallinn 1937, lk. 324; Konjunktuur, Tallinn 1940, lk. 326; Eesti arvudes 1920—1935, Tallinn 1937, lk. 90.

todite kasutamise, osalt, nendes tööstusharudes (põlevkivi-, tselluloositööstuses jne.), mis olid Saksamaa sõjatööstuse erilise huvi objektiks, töötootlikkuse tõusu alusel, mille peamiseks kasvuteguriks oli töö intensiivistamine. Tootmisvahendite tootmise vähene mine kodanliku diktatuuri perioodil, rasketööstuse laostumine ja viirelemine avaldasid samuti olulist vastumõju natsionaalse tulu kasvule ning peegeldasid kodanliku Eesti majanduse sõltuvust väliskapitalist.

Kodanlus kasutas riigi eelarvet natsionaalse tulu ümberjaotamiseks kodanliku diktatuuri kindlustamise, töötava rahva revolutsioonilise liikumise mahasurumise eesmärgil. Kodanlikus Eestis ulatusid kulutused riigi eelarvete järgi fašistlike rühmituste, näiteks Kaitseliidu toetamiseks üle 500 000 krooni aastas. Militaristlikud kulud kasvasid riigi eelarves 20%-lt 1929/30. aastal 33,1%-le 1939/1940. aastaks³⁹ (s. o. kuni nõukogude võimu kehtestamiseni — G. R.). Sõjaliste kulude erikaal natsionaalse tulu suhtes kasvas 5,1%-lt 1929. aastal 5,4%-le 1936. aastaks. Sõjaliste kulude kasvus peegeldus kodanliku Eesti majanduse roiskumine ja parasitism.

Natsionaalse tulu ümberjaotamine kodanlikus Eestis toimus maksusüsteemi, laenude ja paberraha inflatsiooni teel. Tulumaks kasvas keskmiselt maksja kohta 1925. aastast kuni 1930. aastani 1,4%.⁴⁰ Kodanliku diktatuuri perioodile oli iseloomulik maksukoorma kasv. Nii kasvas igale elanikule langev tulumaks 1924. aastast kuni 1938. aastani 49%, kaused maksud 75%.⁴¹ Ja nii rõhusid töötavat rahvast riigiaparaadi ülalpidamise kulud, kulud seoses rahvavastase diktatuuri kehtestamise ja kindlustamisega.

Kodanliku diktatuuri perioodil iseloomustas natsionaalse tulu jaotamist ja ümberjaotamist asjaolu, et osa sellest läks väliskapitali käsutusse. Üksnes 1936. aastal moodustas välisvõlgade erikaal natsionaalse tulu suhtes ligi 36%.

Arvestades väliskapitali juhtpositsioone kodanliku Eesti majanduses võime öelda, et osa natsionaalsest tulust omastasid välismaised monopolid. Et säärane nähtus oli natsionaalse tulu osas iseloomulik, räägivad ka kodanlaste eneste vihjed. Nii näiteks Eesti Panga andmetel valgus iga päev «välismaale» ligi 4 miljonit senti⁴² ehk ligikaudu 15 miljonit krooni aastas.

Seda tunnistas ka J. Janusson, märkides, et osa «kapitalist» on valgunud välismaale «väliskapitali teenistusena».⁴³ Järelikult põhjustas kodanliku diktatuuri perioodil sõltuvus väliskapitalist

³⁹ И. Попов, Эстония, Москва 1940, lk. 39.

⁴⁰ Eesti Statistika, Tallinn 1930, lk. 269.

⁴¹ Eesti arvudes 1920—1935, Tallinn 1937, lk. 194 ja 214; ORKA, F 969, N 1, T 186, l. 2.

⁴² Vt. «Kaja» nr. 12, 15. I 1932.

⁴³ Vt. J. Janusson, op. cit., lk. 38.

osa natsionaalse tulu siirdumist välismaiste monopolide kätte, peegeldades rahvamajanduse arengus parasiitliku ja roiskuva joone tugevnemist. See oli üks kapitali akumulatsiooni üldise seaduse toime konkreetne avaldumisvorm kodanlikus Eestis.

Natsionaalse tulu analüüs näitab kodanlikus Eestis töötava rahva madalat elustandardit, ühiskondliku rikkuse koondumist valitseva klassi — kodanluse poolel. Kapitalistlikud tootmissuhted, mille baasil toimib lisaväärtuse seadus, tingisid töötava rahva tulude reeglipärase vähenemise natsionaalses tulus. «Töölise suhteline osa kiiresti rikastuvas kapitalistlikus ühiskonnas väheneb üha enam, sest miljonärid rikastuvad üha kiiremini. Rikkus kasvab kapitalistlikus ühiskonnas uskumatu kiirusega — üheaegselt töölismasside vaesumisega.»⁴⁴

Kui töölisklassi relatiivne ja absoluutne vaesumine oli kodanlikus Eestis objektiivselt paratamatu seaduspärasus, siis Nõukogude Eestis, s. o. sotsialismi tingimustes, kus ekspluataatorite võim on kukutatud ja asendatud sotsialistliku revolutsiooni tulemusel töötava rahva võimuga, toimub natsionaalse tulu jaotamine töötava rahva pidevalt kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste igakülgse rahuldamise kindlustamise eesmärgil, sotsialistliku tootmise laiendamise huvides.

* *
*

Me vaatlesime lühidalt natsionaalse tulu loomist, jaotamist ja kasutamist kodanlikus Eestis. Natsionaalse tulu analüüs peegeldas Eesti töölisklassi madalat elustandardit, töölisklassi vaesumist kodanliku diktatuuri perioodil.

Kodanlikus Eestis toimis kapitali akumulatsiooni üldine seadus. Tema toime iseärasus väljendus selles, et osa kodanliku Eesti natsionaalsest tulust omastati väliskapitali poolt.

Töölisklassi absoluutse ja relatiivse vaesumise seadus toimus ka kodanlikus Eestis. Käesolevas artiklis ei olnud aga võimalik vaadelda kõiki töölisklassi olukorda määravaid ja iseloomustavaid tegureid. Selle tõttu on töölisklassi absoluutse vaesumise analüüs antud artikli raamidest välja jäänud. Kuid ka toodud faktid näitavad ilmekalt töölisklassi olukorda kodanluse võimutsemise perioodil Eestis. Nad tõestavad, et kapitalistlike tootmissuhete valitsemise tingimustes on töölisklassi vaesumine paratamatu seaduspärane protsess, mis kaotab pinna vaid uute, sotsialistlike tootmissuhete tekkimise ja arenemise tulemusel.

⁴⁴ V. I. Lenin, Teosed, 18. kd., Tallinn 1953, lk. 404.

РАСПРЕДЕЛЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО ДОХОДА И ОТНОСИТЕЛЬНОЕ ОБНИЩАНИЕ РАБОЧЕГО КЛАССА В БУРЖУАЗНОЙ ЭСТОНИИ

Г. Реккер

Резюме

Автор рассматривает некоторые основные факторы, характеризующие положение рабочего класса в буржуазной Эстонии. Эстонские буржуазные экономисты в своих антинаучных концепциях отрицают наличие процесса относительного и абсолютного обнищания рабочего класса в «исключительных» условиях буржуазной Эстонии.

Буржуазные экономисты и статистики, применяя метод сложения различных доходов и услуг, пытались скрыть важнейший источник национального дохода — эксплуатацию рабочего класса. При этом и составные элементы национального дохода были искажены. В чистый доход включалась амортизация, размеры прибылей были явно уменьшены. Автор, разоблачая попытки буржуазных экономистов и статистиков, стремится дать марксистский анализ структуры национального дохода в буржуазной Эстонии. Автор показывает, что «теории» и взгляды буржуазных экономистов не выдерживают критики.

Анализ фактического материала подтверждает, что в буржуазной Эстонии, как и в других капиталистических странах, действовал закон обнищания рабочего класса. Доля трудящихся в национальном доходе с 1929 г. по 1936 г. уменьшилась на 2,9 процента. Но формы проявления закона относительного обнищания рабочего класса имели в конкретных условиях Эстонии некоторые своеобразия. Распределение национального дохода отражало низкий уровень материального положения трудящихся. В 1936 году доля трудящихся в национальном доходе равнялась приблизительно одной третьей части. Доля капиталистов в национальном доходе достигала приблизительно 70 процентов. Своеобразие относительного обнищания рабочего класса выразилось в том, что прибыли сосредоточивались главным образом в руках иностранного капитала, который эксплуатировал естественные ресурсы и рабочий класс Эстонии. Анализ фактического материала показывает падение жизненного уровня трудящихся в период буржуазной диктатуры.